

RINGERIKE
KOMMUNE

Strategi- og utviklingsavdelingen

PROSESS OG MEDVIRKNING

BYUTVIKLINGSSTRATEGI
for Hønefoss 2018-2040

INNHALDSFORTEGNELSE

1.	Om arbeidet med byutviklingsstrategi for Hønefoss	2
2.	Drivkrefter som påvirker byutviklingen	4
3.	Ulike historier om hvordan byen Hønefoss ser ut i 2040	14
4.	Metoder og gjennomføring	18
	Vedlegg 1 Sentrale begreper	22

Denne rapporten er et vedlegg til byutviklingsstrategien for Hønefoss (2018-2040). Oppdraget er gjennomført av Rambøll i perioden mai-oktober 2018, for Ringerike kommune.

1. OM ARBEIDET MED BYUTVIKLINGSSTRATEGI FOR HØNEFOSS

I dette dokumentet forteller vi om medvirkningsprosessene som ble gjennomført i Ringerike kommune i forbindelse med utvikling av byutviklingsstrategi for Hønefoss.

Formålet med medvirkningsprosessen var å lage en best mulig byutviklingsstrategi for Hønefoss. Befolkningens aktive rolle sikrer felles verdier og grunnleggende levekår, og bidrar til velfungerende og effektive planprosesser.

Byutviklingsstrategien er utarbeidet i samarbeid med innbyggerne i Ringerike kommune, og gjennom medvirkningsprosessen har hele Ringerikssamfunnet vært invitert med til å påvirke egen framtid.

I perioden juni – september 2018 er det gjennomført tre planverksteder.

På **første planverksted** (juni 2018) jobbet vi med å identifisere drivkrefter som påvirker byen Hønefoss og sorterte dem i hvor viktige de ville være for byutviklingen.

Foto: Ringerikes blad

På **andre planverksted** (august 2018) jobbet vi med å utvikle ulike fremtidshistorier om hvordan bylivet vil kunne se ut i Hønefoss i 2040.

Foto: Rambøll

På **tredje planverksted** (september 2018) utarbeidet vi mål og tiltak i byutviklingsstrategien – disse ligger til grunn for byutviklingsstrategien for Hønefoss (se eget dokument).

Foto: Rambøll

I denne rapporten oppsummerer vi sentrale konklusjoner fra gruppearbeidene i første og andre planverksted – altså drivkrefter som påvirker byutviklingen og fremtidshistorier om hvordan Hønefoss kan tenkes å se ut i 2040.

I kapittel 4 gir vi en kort beskrivelse av hvilke metoder vi har benyttet for å utvikle byutviklingsstrategien for Hønefoss.

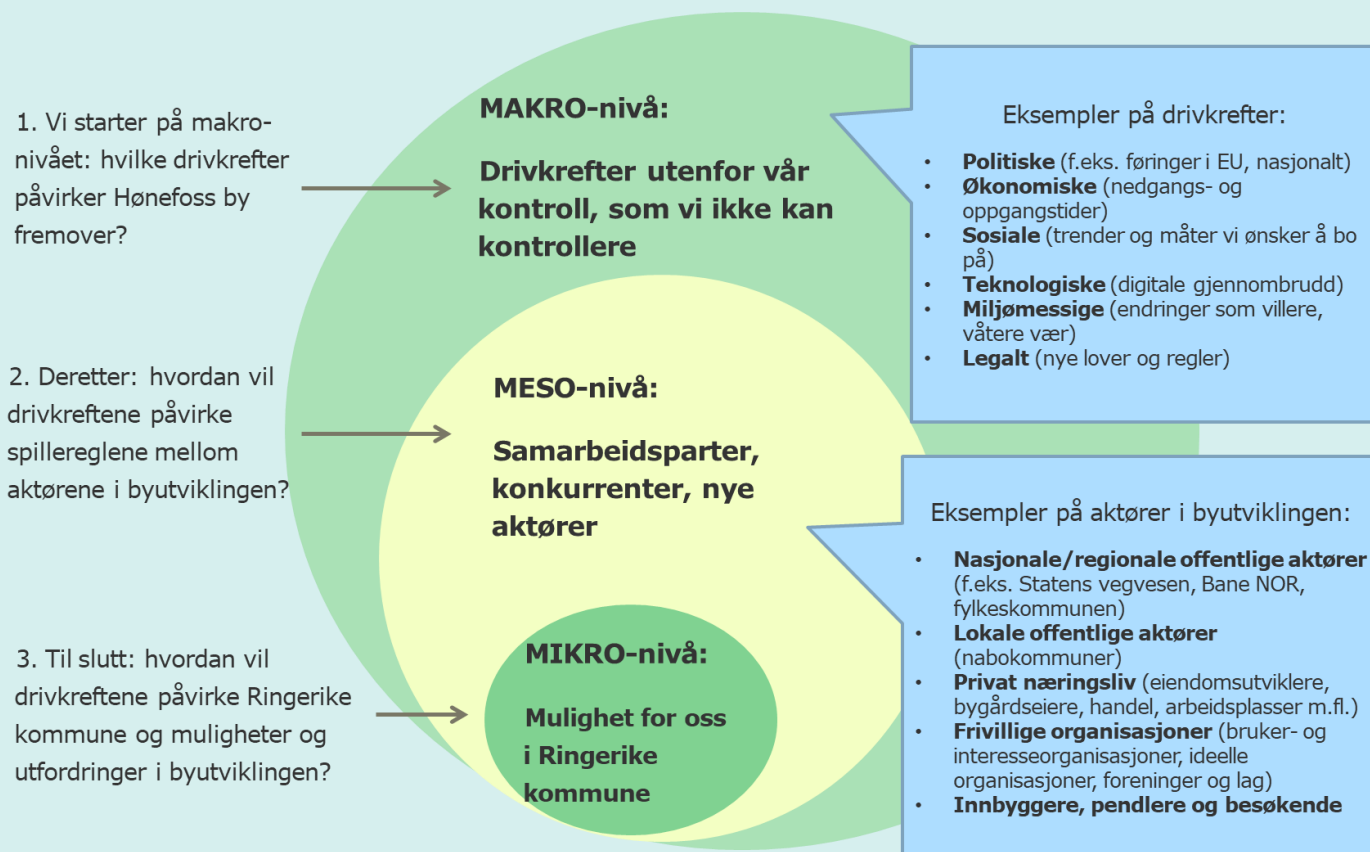
2. DRIVKREFTER SOM PÅVIRKER BYUTVIKLINGEN

For å forstå hvordan byen utvikler seg har vi i utarbeidelse av byutviklingsstrategien jobbet med å forstå drivkrefter i samfunnet rundt oss. I dette kapittelet oppsummerer vi de drivkreftene vi i 2018 ser at vil ha betydning for byen Hønefoss i årene fremover.

DRIVKREFTER – ENDRINGER I VERDEN UTENFOR VÅR KONTROLL

Byutviklingsstrategien er utarbeidet i samarbeid med lokalsamfunnet på Ringerike. I det første planverkstedet jobbet vi med å identifisere drivkrefter som påvirker byen Hønefoss og sorterte dem med tanke på hvor viktige de ville være for byutviklingen.

Figur 2-1 «Utenfra og inn»-tilnærming – vi starter med drivkreftene for å se hva som påvirker byen fremover

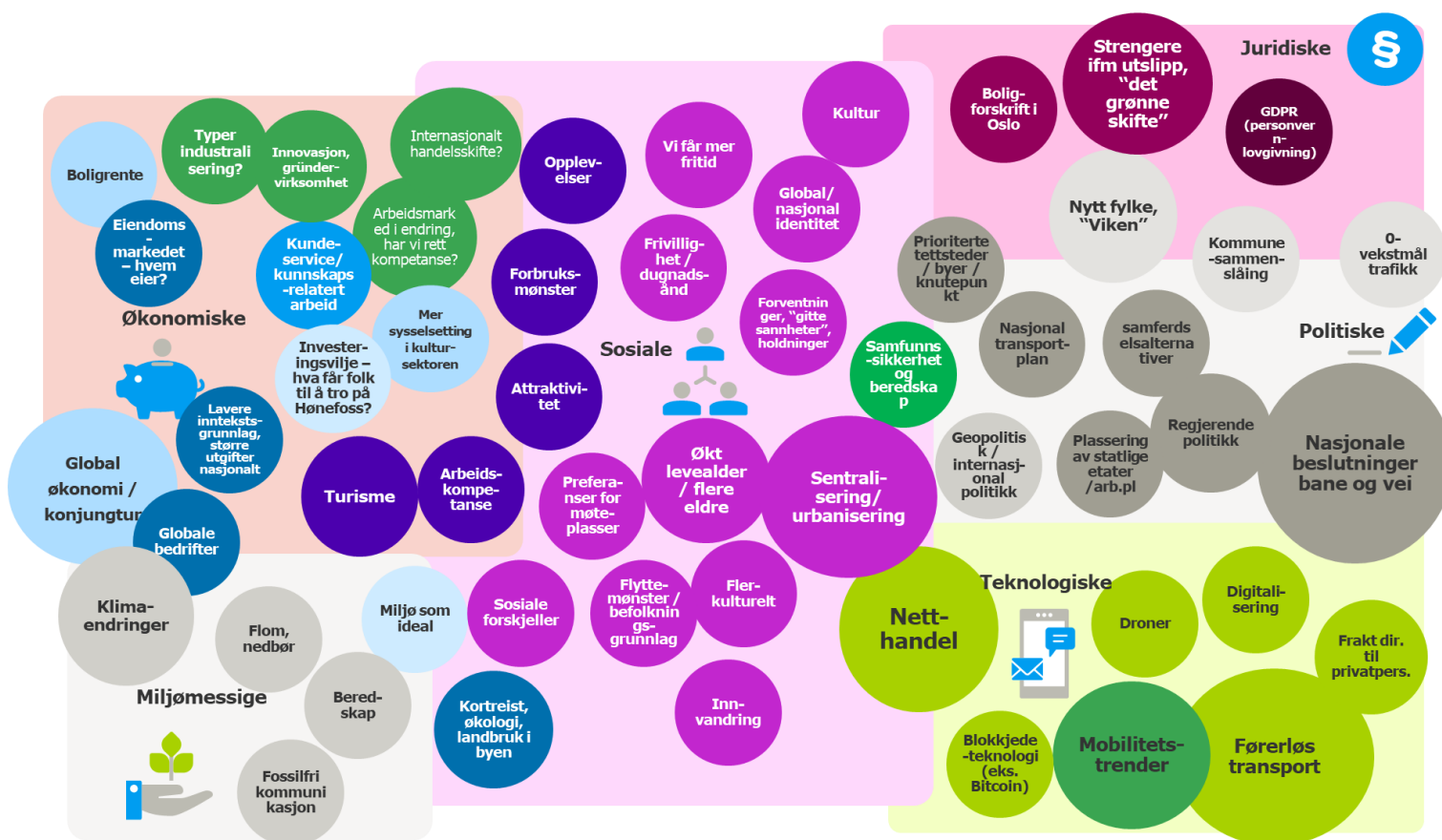

Figur: Rambøll

Figur 2-1 illustrerer vår «utenfra og inn»-tilnærming til hvordan byen vår kan tenkes å se ut de neste 20 år.

Figur 2-2 oppsummerer drivkrefter fra gruppeoppgavene i første planverksted.

Figur 2-2 Drivkrefter som påvirker byutviklingen i Hønefoss

I figur 2-2 er drivkrefter sortert etter hvorvidt de er økonomiske, miljømessige, sosiale, juridiske, politiske eller teknologiske. Vi har valgt å fremheve de tingene som flere av gruppene var opptatt av, altså elementer som gikk igjen, i større sirkler.

Videre skiller vi drivkreftene i to ulike grupper. Den ene kalles **TUNGE TRENDER** og viser til drivkrefter som per i dag går i en bestemt retning. For eksempel at befolkningen blir stadig eldre (se kapittel 2.1.1). Det er en tung trend. Den andre gruppen drivkrefter kaller vi for **USIKKERHETER** og viser til drivkrefter som per i dag kan gå i ulike retninger. For eksempel er det dag større usikkerhet om hvorvidt vi i fremtiden kommer til å jobbe mer eller mindre (se kapittel 1.1.2).

I det følgende oppsummerer vi de tunge trendene og usikkerhetene som vil ha betydning for byutviklingen i Hønefoss.

2.1 TUNGE TRENDER SOM PÅVIRKER BYEN HØNEFOSS FREMMER

VI BLIR FLERE ELDRE

Forventet levealder har økt jevnt i Norge i lang tid og SSBs befolkningsframskrivninger anslår at levealderen, både for kvinner og menn, vil fortsette å øke. I dag (2017) er 14 prosent av befolkningen over 67 år, mens hele 22 prosent av befolkningen vil være over 67 år i 2060.¹

Hvis vi beholder dagens pensjonsalder, betyr dette at vi i fremtiden vil få en lavere andel personer i yrkesaktiv alder som jobber og betaler skatt. I dag er det 2 personer over 67 år per 10 personer i yrkesaktiv alder, mens det i 2060 anslås at forholdet vil være 4 personer over 67 år per 10 personer i yrkesaktiv alder.²

En aldrende befolkning vil også medføre økte utgifter til pensjoner og helse- og omsorgstjenester. Dette bildet er imidlertid ikke ensidig. Andelen eldre med pleie- og omsorgsbehov er minkende, og eldre blir stadig friskere.³ Dette knytter seg til medisinsk utvikling og mer kunnskap om hvordan man skal holde seg frisk og ta vare på egen helse. Det vil imidlertid bli en betydelig økning i den aller eldste delen av befolkningen i tiden fremover. Mens de over 80 år utgjør drøyt fire prosent av befolkningen i dag, ventes andelen å øke til nesten 10 prosent i 2060. Forbruket av helsetjenester er omtrent dobbelt så høyt for en 70-åring som for en person på 40 år. Behovet for helse- og omsorgstjenester forventes derfor å øke med stigende alder.

Perspektivmeldingen viser at offentlige utgifter vil øke raskere enn de offentlige inntektene fra rundt 2030. Dette forutsetter en beskjeden utbygging av velferdsordningene. Hvis vi fortsetter å bygge ut ordningene slik som i dag, vil det være behov for innstramminger på andre områder allerede om 10 til 15 år.⁴ Dette vil ha stor betydning for kommunale tjenester og investeringer i fremtiden.

Foto: Getty Images

¹ Perspektivmeldingen 2017 (Meld. St. 29)

² Perspektivmeldingen 2017 (Meld. St. 29)

³ http://www.ks.no/contentassets/da0430a43808418c8578d2a673c61a9b/fremtidens-omsorgsboliger_feb2017.pdf

⁴ Perspektivmeldingen 2017 (Meld. St. 29)

VI FØDER FÆRRE BARN

Norske kvinner føder stadig færre barn. I 2017 var det en rekordlav fruktbarhet med 1,62 barn per kvinne. Dette er det laveste som er målt i Norge noen gang.⁵ Norske kvinner venter stadig lenger med å få barn, og gjennomsnittsalderen for førstegangsfødende har økt. Dette kan ha sammenheng med lengre utdanningsløp og forholdene på arbeidsmarkedet. Vi vet imidlertid lite om hvorvidt det er andre årsaker til at kvinner velger å få barn sent, eller ikke få barn i det hele tatt.

Foto: Getty Images

BEFOLKNINGSUTVIKLING PÅ RINGERIKE

I 2017 ble det født 251 personer i Ringerike kommune. Samme året døde 273 personer. Kommunen opplever likevel en vekst med 270 personer i netto innflytting i 2017. Som følge av Ringeriksbanen, har kommuneplanens samfunnsdel mål om å planlegge for en befolkningsøkning fra 30.000 til 40.000, de neste 10-20 årene.

Kilde: SSB. 2018. <https://www.ssb.no/kommunefakta/ringerike>

Foto: Rambøll

VI BOR ALENE

I løpet av de siste tiårene har vi sett en utvikling hvor en stadig større andel av befolkningen bor alene. På nasjonalt nivå bor 38 prosent av nordmenn alene.⁶ Årsakene til denne utviklingen er ikke entydig, men tallene kan tyde på at det i dag er flere som velger å bo alene sammenlignet med tidligere.

⁵ <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/rekordlav-fruktbarhet>

⁶ <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/familie>

OM HUSHOLDNINGER PÅ RINGERIKE

I Ringerike kommune er det i dag i gjennomsnitt 2,06 personer per husholdning. 74 prosent av den samlede boligmassen består av eneboliger, tomannsboliger og rekkehus. Kommunen har en betydelig større andel eneboliger sammenlignet med leiligheter, henholdsvis 9125 eneboliger og 2098 leiligheter.

Denne sammensetningen vil kunne utfordres av at stadig flere eldre som i dag bor i eneboliger i regionen vil ønske å flytte til lettstelte leiligheter i mer sentrumsnære områder. Dette vil på sikt kunne frigjøre eneboliger i distriktene og skape økt press på leiligheter i sentrumsnære områder.

Kilde: SSB. 2018. <https://www.ssb.no/kommunefakta/ringerike>

SAMFUNNET URBANISERES

Det er en tydelig trend at stadig flere tar individuelle valg om å bo i en by eller i nærheten av knutepunkter og sentrum. Ser man tilbake til 1980, har sentraliseringen av befolkningen økt jevnt og trutt. Dette til tross for svingninger i økonomien, arbeidsmarkedet og i politiske prioriteringer.⁷

Å bo i en by eller i nærhet til sentrum, gir nærhet til arbeidsplasser, kollektivtilbud, handel- og tjenestetilbud, samt ulike aktivitets- og kulturtilbud. Nasjonale retningslinjer legger føringer for at bolig og næringsutvikling skal komme i nærheten av tilgjengelig infrastruktur og kollektivknutepunkter.⁸

Foto: Getty Images

⁷ <https://blogg.hioa.no/byer/2017/04/24/flytting-fortsatt-sterk-sentralisering-norge/>

⁸ https://www.regjeringen.no/contentassets/2f826bdf1ef342d5a917699e8432ca11/nasjonale_forventninger_bm_ny.pdf

KLIMAET BLIR MER EKSTREMT OG UFORUTSIGBART

Klimaet vil i stor grad påvirke utviklingen i fremtiden, samt legge føringer for samfunnsutviklingen i kommunen. FNs klimapanel (IPCC) har konkludert med at temperaturen på kloden stiger og i årene som kommer vil oppvarmingen bli raskere og kraftigere jo lengre nord du kommer. Havet kommer til å stige, og det blir mer nedbør og mer ekstremvær.⁹

Disse klimatiske endringene vil ha stor betydning for mennesker og infrastruktur. Klimaendringene vil påvirke og legge føringer for hvordan og hvor vi bygger hus og annen infrastruktur. Mer ekstremvær vil også stille andre krav til varslingsrutiner og beredskap på både nasjonalt og lokalt nivå.

Foto: Rambøll

Foto: Getty Images

TRADISJONELL HANDEL AVVIKLES TIL FORDEL FOR INTERNETTHANDEL OG DIREKTE LEVERING

I dag kan vi få det aller meste av varer og forbruksartikler levert rett hjem i stua. Ifølge SSB solgte netthandelsbutikkene i Norge for over 21 milliarder kroner i 2017. Dette tilsvarer en vekst på 13,5 prosent fra året før. Samme år stod nettbutikkene i Norge for litt over 4 prosent av den totale detaljhandelen i landet.¹⁰

Ettersom netthandel medfører reduksjon i produksjonsleddene, gir denne type handel både større utvalg av og billigere produkter. Som forbrukere, er vi også mye mer involvert i designfasen og produktutviklingen enn tidligere.¹¹

Endrede vaner og preferanser rundt varehandel vil påvirke lokal handel og tjenesteyting. Endrede forbruksmønstre og ønsker i befolkningen gjør også at man i fremtiden må tenke annerledes om hvilke funksjoner og tilbud man skal ha inn i sentrumsområdene. Kanskje må man, i sentrumsområdene, i større grad legge til rette for opplevelser og aktiviteter heller enn den tradisjonelle varehandelen.

⁹ <https://www.fn.no/Tema/Klima-og-miljoe/Klimaendringer>

¹⁰ <https://www.ssb.no/varehandel-og-tjenesteyting/artikler-og-publikasjoner/netthandelen-opp-14-prosent>

¹¹ <https://www.weforum.org/reports/shaping-the-future-of-retail-for-consumer-industries>

TEKNOLOGIEN GJØR DET ENKLERE Å DELE KJØRETØY OG KAN POTENSIELT REDUSERE KØ I FREMTIDEN

Teknologiske løsninger vil også endre vårt transportmønster. I dag ser vi at det er enklere å dele kjøretøy gjennom ordninger som nabobil, bysykkelordninger o.l. Dette vil mest sannsynlig påvirke andelen som eier egen bil fremover.

Ulike teknologiske løsninger vil også kunne legge til rette for eksempelvis samkjøring. Dette vil kunne redusere antallet biler og bidra til å redusere køer.

Foto: Rambøll

VI FÅR MER FRITID

Fritid kan defineres som den tiden vi har til rådighet utenom arbeid, husarbeid og personlige behov som måltider og søvn. Fra 1970 til 2000 har nordmenn i snitt fått 75 minutter mer fritid per dag.¹² En voksen har 6 timer og 19 minutter fritid på en gjennomsnittsdag, selv om dette fordeler seg noe ulikt mellom hverdag og helger. Mandag til fredag har man klart mindre fritid enn i helgedager. Omtrent halvparten av befolkningen er svært fornøyd med den fritiden de har til rådighet til å gjøre ting de liker. Befolkningen verdsetter med andre ord den fritiden de har.¹³

Foto: Rambøll

Til tross for at vi får mer fritid, viser utviklingen også at det for mange yrkesgrupper blir mindre skille mellom fritid og jobb. Teknologisk utvikling og nye kommunikasjonsmuligheter bidrar til å viske ut dette skillet. Hvordan vi benytter fritiden vår fremover, vil påvirke hvordan vi benytter byen, til hvilke tider og til hva.

¹² <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/fritid>

¹³ <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/fritid>

2.2 USIKKERHETER SOM PÅVIRKER BYEN HØNEFOSS FREMMER

En usikkerhet er en drivkraft som vi er usikker på hvordan vil utvikle seg de neste årene, men som samtidig vil ha betydning for byutviklingen på Hønefoss.

I det følgende oppsummerer vi noen sentrale usikkerheter.

FREMTIDENS VELFERDSSTAT

Perspektivmeldingen, presentert av Finansdepartementet i 2017, peker på at de offentlige utgiftene vil være høyere enn skatteinntektene om ca. 10 år.¹⁴ Dette regnestykket viser tydelig at det må skje noen endringer. Skatteinntektene må økes eller de offentlige utgiftene må reduseres. Disse utfordringene vil påvirke velferdsstaten - hvordan den er styrt og organisert. Hvordan velferdsstaten vil se ut i år 2040 er dermed usikkert og vi vet ikke hvilken vei det vil utvikle seg. Dette påvirkes av politiske valg, økonomiske og teknologiske løsninger osv. Vil vi få en ny omfordeling, f.eks. borgerlønn, eller vil vi se økt privatisering? Dette vil påvirke hvilke oppgaver kommunene har og ikke har i fremtiden, samt hva vi som privatpersoner selv må sørge for og ikke. Det vil også påvirke de økonomiske midlene kommune og stat har til rådighet for å sørge for byutvikling m.m.

JOBBER VI MER ELLER MINDRE I FREMTIDEN?

Mens nasjonal politisk ledelse snakker om at vi må jobbe mer for å sørge for nok skatteinntekter, viser forsknings- og utredningsmiljøer til at automatiseringen vil redusere antall arbeidsplasser¹⁵. Ekspertene klarer imidlertid ikke å bli enige om hvor mange arbeidsplasser som vil forsvinne eller hvor mange nye som vil bli skapt. Dette innebærer at det er stor usikkerhet knyttet til om vi vil jobbe mer eller mindre i fremtiden. Dette vil påvirke det offentlige skatteinntekter, personinntekter, økonomiske forskjeller i samfunnet, men også fritid og frivillig innsats, herunder hva vi bruker byen til i løpet av en hverdag.

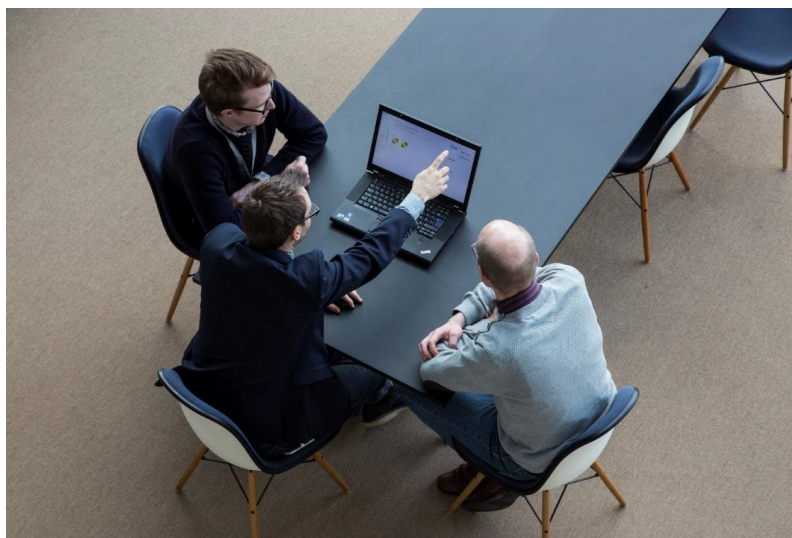

Foto: Rambøll

¹⁴ https://www.regjeringen.no/no/tema/okonomi-og-budsjett/norsk_okonomi/perspektivmeldingen-2017/id2484715/

¹⁵ Bl.a. https://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/downloads/academic/The_Future_of_Employment.pdf, https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/the-risk-of-automation-for-jobs-in-oecd-countries_5jlz9h56dvq7-en, og <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-organizations-and-work/Jobs-lost-jobs-gained-what-the-future-of-work-will-mean-for-jobs-skills-and-wages>

Foto: Ringerike kommune

FREMTIDENS FORBRUK

Ifølge WWF ble jordas ressurser for 2018 brukt opp 1. august. Dagen, som omtales som «Earth Overshoot Day», kommer tidligere og tidligere hvert år. I år har det vært et stort fokus på bruk av plast og hvordan mye av dette havner i havet. De siste årene har det også vært populært med selvhjelpsbøker om hvordan vi kan rydde oss lykkelige og leve minimalistiske liv. Vil vi i fremtiden klare oss med færre ting? Vil vi klare å redusere forbruket, eller vil behovet for økonomisk vekst være større enn behovet for måtehold? Kan vi lykkes med å kombinere begge behovene? Vi vet ikke, og dette er en usikkerhet som preger hvordan vi handler og hvilke butikker en fremtidig by vil inneha.

HVORDAN ØNSKER VI Å BO I FREMTIDEN?

I dag er det en tydelig trend at vi ønsker å enklere og mer sentralt, og mange oppgir leilighet som sin boligpreferanse¹⁶. Samtidig har vi en boligmasse som i stor grad består av eneboliger. I Ringerike er det ca. 9000 eneboliger mot 2000 leiligheter¹⁷. Ønsker vi å bo stort eller smått i fremtiden? Hva trenger vi plass til og hva vil vi leie ved behov? Kommer vi til å leie fremfor å eie egen bolig? Er det funksjoner som en bolig har i dag som vil forsvinne i fremtiden og hvilke er det eventuelt? Og hvilke «nye» funksjoner kan en bolig tenkes å ha? Er det funksjoner vi kan tenke oss å dele med naboene våre eller andre i større grad enn vi gjør i dag? Dette er ting vi ikke vet. Det vil påvirkes av økonomi, teknologi og sosiale preferanser. Det påvirkes også av hvilke funksjoner og aktiviteter vi ønsker å gjøre utenfor våre hjem, og hvilke vi vil ønske å gjøre i hjemmene våre. Dette vil påvirke hvor mye tid vi bruker hjemme og hvor mye tid vi bruker ute i byen. Og det vil påvirke hva nåværende innbyggere og potensielle tilflyttere vil oppleve som attraktivt i en by.

Foto: Rambøll

¹⁶ <https://prognosesenteret.no/hva-slags-bolig-vil-vi-ha/>

¹⁷ SSB: <https://www.ssb.no/kommunefakta/ringerike>

VIL DET KOMME SOSIALE MOTREAKSJONER?

Gjennom to tiår med digitale medier har vi i dag uendelig tilgang på informasjon, og mulighetene til å delta på og oppleve ulike arrangementer og hendelser kan fremstå som overveldende. Hvis man ser på timer brukt til jobb og andre aktiviteter i døgnet, er vi omtrent like opptatt som vi alltid har vært. Vår opplevelse av tiden er imidlertid annerledes.¹⁸

Mange opplever at ting går raskere og at vi konstant har dårligere tid. Et spørsmål vi har diskutert i byutviklingsstrategi-prosessen er hvorvidt det kommer en sosial motreaksjon og hvordan den vil se ut. Vil neste generasjon ønske å roe ned? Vil de være mer

teknologifrie? Eller er det andre elementer som kan skape en sosial motreaksjon? Dette vil påvirke våre sosiale preferanser og hverdagen vår. Det vil påvirke hvordan vi ønsker å benytte fritiden vår, hvordan vi ønsker å bo og jobbe og ikke minst vil det påvirke hva neste generasjon potensielle innflyttere finner attraktivt i en by.

Foto: Rambøll

Hva forteller drivkreftene oss?

Gjennom å jobbe med tunge trender og usikkerheter ser vi at byen og samfunnet er i kontinuerlig utvikling. Vi vet at hvordan vi organiserer og lever livene våre vil se annerledes ut om 10, 20 og 30 år. Rollefordelingen mellom stat, kommune, privat næringsliv og innbyggere vil se annerledes ut om 20 år. Det samme vil økonomi, sosiale preferanser, klima og miljø, juridiske og politiske rammer, samt teknologiske muligheter.

Byutvikling skjer kontinuerlig og for å lage en robust strategi som kan vare frem mot år 2040, har vi brukt drivkreftene til å utforme scenarier som synliggjør mulige fremtider for Hønefoss by. Scenariohistoriene kan leses i neste kapittel. Robustheten i strategien oppstår når vi kan forme en byutviklingsstrategi som fungerer i alle mulige fremtidshistorier. Samtidig kan scenariohistoriene være med på å gi Ringerike kommune fremtidsberedskap, noe som gjør at byen ikke bare tilpasser seg de nye spillereglene, men faktisk blomstrer i dem.

¹⁸ For en diskusjon om temaet, hør radio-episoden «The Business Paradox» <https://www.bbc.co.uk/radio/play/b07tzrwk>

3. ULIKE HISTORIER OM HVORDAN BYEN HØNEFOSS SER UT I 2040

Basert på de tunge trendene og usikkerhetene beskrevet i foregående kapittel, har vi utviklet tre scenarier som beskriver ulike fremtidsbilder. Scenariene kan gi en forståelse av de krefter som former fremtiden og som vil prege bylivet i Hønefoss i 2040. De tre scenariene, som beskrives nærmere i dette kapittelet, er som følger:

- Scenario 1: «Lønnetreet» - vi etterspør felles funksjoner og vil klare oss med mindre
- Scenario 2: «Rognetreet» - vi er alle selvforsynte og ønsker å bo stort
- Scenario 3: «Ospetreet» - vi ønsker å leie det meste og flytter oftere

Vi har valgt å gi scenariohistoriene navn fra ulike tresorter fordi Ringerike er en viktig kommune innen trevirke. Trærne har ulike karakteristikk som svarer ut sentrale kjennetegn ved hvert scenario.

Vi tar flere valg når vi skriver scenariene. Store krefter for endring og hvordan scenariene skiller seg fra dagens situasjon, får mye plass. Scenariene skal ikke predikere fremtiden, men synliggjøre ekstreme utfall.

Kanskje vil historiene bidra til flere spørsmål enn svar hos deg som leser – dette er også et av formålene. Hvilken fremtid tror du på? Og hvilken ønsker du? God lesning.

Bilder: Getty Images

SCENARIO 1: «LØNNETREET» - VI ETTERS PØR FELLES FUNKSJONER OG VIL KLARE OSS MED MINDRE

I 2040 bor vi i små boliger med felles funksjoner. Kommuner og utbyggere har begynt å bygge mer utradisjonelt, med større grad av felles kjøkken og stuer i leilighetskomplekser. Nå spiser nabolag sammen. Middagene, som både er mer rituelle og mer eksperimentelle, lages av naboene på rulling. Man blir godt kjent på tvers av generasjonene.

Hvordan havnet vi egentlig her?

På grunn av ekstremvær og unødvendig høyt forbruk ble det i løpet av 2020-tallet, en sosial forventning om at folk skal bo mindre og klare seg med færre ting.

I løpet av 2020-tallet blir også borgerlønn innført i hele Norden. Folk jobber ved behov og alles innsats, stor og liten, verdsettes.

Byen blir brukt til det aller meste, og det er folk der fra tidlig morgen til sent på kveld. Barn og unge deltar i felles aktiviteter i byen og i nabolagene – her finnes aktiviteter for de fleste interesser.

Hønefoss er en attraktiv by på grunn av sin kompakthet og flate terreng langs elva. Det er enkelt å sykle og gå mellom funksjonene i og rundt Hønefoss. Kulturlivet blomstrer. Byen har blitt et yndet sted for ekstremsportutøvere som følge av sitt årlige NM i ekstrempadling i fossen. Også den lokale fallskjermerklubben har naturlig base på Eggemoen.

I dette scenariet har kommunen god råd. De som bor her kan ta gratis buss i og rundt Hønefoss. Kommunen har også egne sykehjem i sydligere strøk for eldre med pleiebehov.

Kanskje er vi i ferd med å bli litt late, men egentlig så bryr vi oss ikke så mye. For vi har alt vi trenger.

Foto: Getty Images

I dette scenarioet er byen preget av:

- Fellesfunksjoner, nabolag spiser middag samlet
- En sosial forventning om å klare seg med mindre
- Innbyggere med borgerlønn
- NM i ekstrempadling i fossen

Vi har valgt å kalle dette scenariet for «lønnetreet». Dette er fordi lønnetreet ofte blir brukt til å lage gulv, parkett og trapper. Det symboliserer noe fast å stå på – slik som borgerlønn. I tillegg blir treet brukt til sportsutstyr.

SCENARIO 2: «ROGNETREET» - VI ER ALLE SELVFORSYNTE OG ØNSKER Å BO STORT

I 2040 er Hønefoss blitt et viktig sted for produksjon, lagring og handel av kortreist mat. I lys av mer krevende klima, hvor vi opplever tørke og styrtregn annethvert år, produseres en stor del av maten innendørs i fleretasjes drivhus. Elva i regionen er viktig for å sikre nok vann til matproduksjonen.

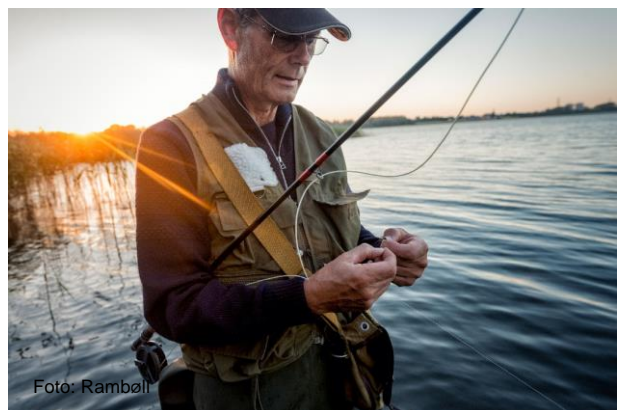
Hvordan havnet vi egentlig her?

I løpet av 2020-tallet blir det et økende krav til gjenbruk på grunn av økt ekstremvær og internasjonale krav. Kasserte produkter smeltes og omformes til nye råvarer.

Med den store lagerkapasiteten som regionen har, er Hønefoss kjent for kjøp og salg av råvarer. Flystripa på Eggemoen mottar og sender daglig en rekke forsendelser.

I denne fremtiden ønsker vi å bo i store boliger hvor vi har tilgang til det aller meste. De mest populære boligene ligger utenfor bysentrum hvor vi i stor grad kan drive selvforsyning. Det er utbredt med privatisert hjemmeundervisning for de som har råd til det. Andre velger å sende barna sine til regionens eneste skole.

Det er større økonomiske forskjeller og de som har mye verdier verner om seg med høye gjerder og automatisert vakthold.

I dette scenarioet er byen preget av:

- Kortreist mat og mye gjenbruk
- At Hønefoss har lagerkapasitet for kjøp og salg av råvarer
- At det er populært med store hus og selvforsyning

Vi har valgt å kalle dette scenariet for rognetrete. Dette fordi treet er allsidig, kan brukes til dreiearbeid, husflidartikler, redskaper og brensel. Det kan også brukes til syltetøy, te, vin og likør. Det symboliserer hvordan vi kan utnytte allsidigheten i et materiale for å være mer selvforsynte.

SCENARIO 3: «OSPETREET» - VI ØNSKER Å LEIE DET MESTE OG FLYTTER OFTERE

I 2040 bor vi i små boliger og har svært smarte lagringsløsninger. Det er blitt langt mindre vanlig å eie sin egen bolig. I tillegg til å leie et sted å bo, leier vi også ting som verktøy, klær og transportmidler ved behov. Til og med kontorplassen leies av den enkelte, i store felles kontorbygg, som er spredd utover i kommunen. Og de fleste av oss jobber i engasjementer eller frilans.

Hvordan havnet vi egentlig her?

I løpet av 2020-årene blir det også store oppmykninger i lovverket knyttet til arbeid og det blir enklere å ansette folk i engasjement og på midlertidige kontrakter. Færre får fast jobb og det er vanskeligere å kjøpe bolig. Flere ender derfor opp med å leie bolig.

I slutten av 2020-tallet, når den norske velferdsstaten begynner å gå tom for midler, overtar private aktører flere offentlige sektorer. Vi blir mindre stedbundet og flytter langt hyppigere. I og med at mange bor smått, fødes det også færre barn.

På 2030-tallet blir det svært vanlig å overlate alle praktiske hverdagsoppgaver, som hva vi spiser og hvilke klær vi bruker, til teknologien. Gjennom analyse av kroppshøyde, fasong og vitale verdier, får du de klærne som passer deg og servert den maten kroppen din trenger, der du er.

Hønefoss har spesialisert seg på egne matabonnement slik at du ikke trenger å tenke på innkjøp og laging av egen mat, ei heller på hvilke klær du skal bruke neste dag. De dukker opp når du trenger det, der du er.

Den lokale ideelle sektoren er stor. Den forsyner innbyggere som har dårlig råd, med mat og husly.

Foto: Getty Images

I dette scenarioet er byen preget av:

- At vi leier ting og boliger i langt større grad
- At vi jobber i engasjement og frilans
- At teknologien hjelper oss med mat og klær
- En stor lokal ideell sektor

Vi har valgt å kalle dette scenariet for Ospetreet. Det er dominant og sprer seg raskt, samtidig skal det ikke så mye som et vindkast til før bladene skjelver – derav ordtaket «skjelve som et ospelauv». Dette symboliserer flyktigheten i innbyggere som bor og jobber mer midlertidig.

4. METODER OG GJENNOMFØRING

Byutviklingsstrategien er utviklet i tett samarbeid mellom planavdelingen i Ringerike kommune og Rambøll. For å lage byutviklingsstrategien, har vi gjennomført en rekke aktiviteter. Vi beskriver disse aktivitetene kort i teksten under.

Det er gjennomført totalt 20 intervjuer med ulike sentrale aktører innen byutvikling, slik som kommunens administrasjon, politikere, lokale råd, vel og foreninger, privat næringsliv innen handel, eiendomsutvikling og andre nøkkelaktører i lokalsamfunnet.

I tillegg til intervjuer, er det gjennomført tre planverksteder. Planverkstedene har vært åpne for alle og har bestått av de samme aktørene som på intervjuer, samt representanter for befolkningen for øvrig.

I tillegg til intervjuer og planverksteder, har det vært tett dialog med kommunens prosjektgruppe og styringsgruppe underveis og mellom planverkstedene. Konkret har vi gjennomført analysemøter mellom hvert verksted for å samles om analysen og planlegge neste planverksted, for med dette å sikre gode prosesser og fremdrift.

Involverende prosesser øker kvaliteten og bidrar til å sikre aksept

Vi kunne ha laget en rapport kun basert på tilgjengelige tall og analyser, et solid beslutningsgrunnlag, som prosjektleder kunne presentert for kommunestyret i oktober 2018. Antageligvis ville ikke rapporten sett vesentlig annerledes ut enn den gjør i dag. Det som imidlertid er helt sikkert er at forankring hos interessentene bak anbefalingene som presenteres i kommunestyret vil være fraværende. Mest sannsynlig ville også kvaliteten på anbefalingene stå tilbake for det som presenteres her – fordi vi i dette arbeidet har involvert de aktørene og interessentene som har størst interesse av og innsikt i de temaer denne rapporten berører.

Følgende formel illustrerer et sentralt poeng:

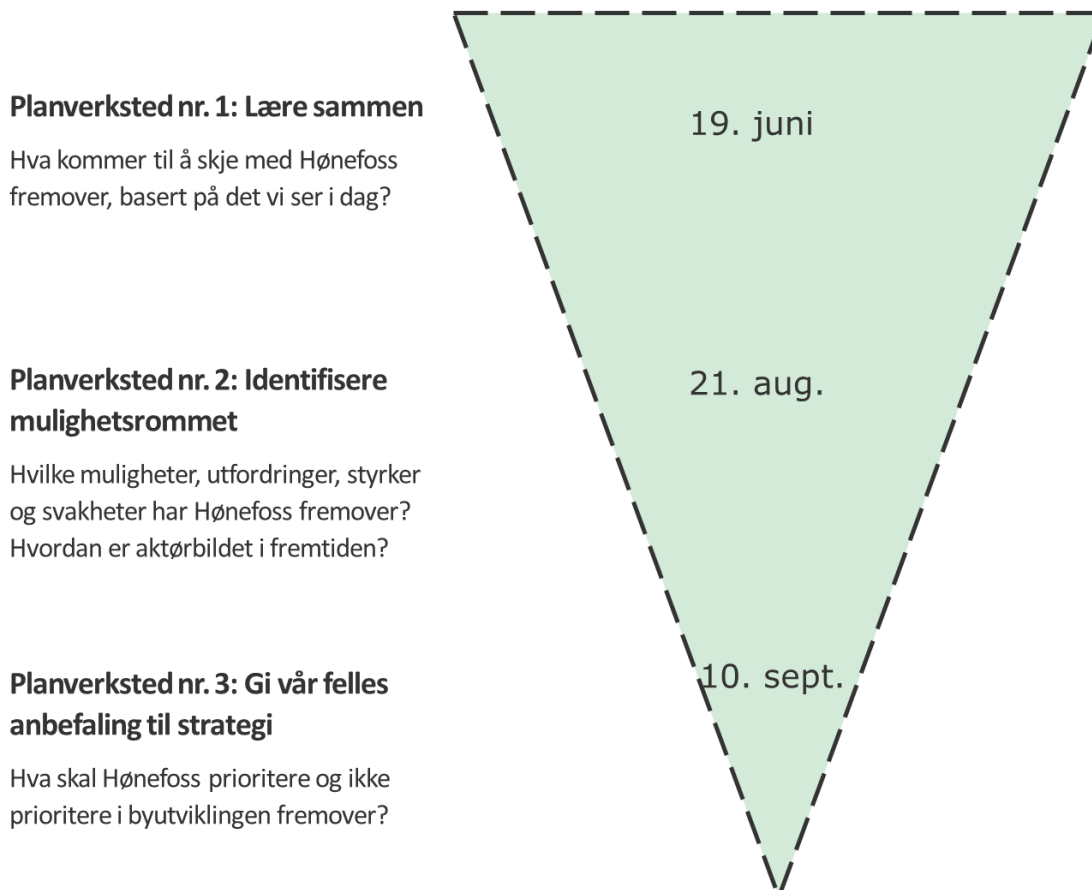
$$E = Q * A$$

Forkortelsene står for: Effekt = kvalitet * aksept. Kort fortalt belyser formelen at effekten av enhver anbefaling, en beslutning eller et tiltak tilsvarer kvaliteten på anbefalingen/beslutningen/tiltaket multiplisert med aksepten for den aktuelle anbefalingen/beslutningen/tiltaket.

Det vil si at anbefalinger, beslutninger og tiltak kan være så gode de bare vil, men hvis interessentene ikke ser verdien av dem – det vil si at man ikke får aksept for de beslutninger som treffes, vil heller ikke anbefalingen/beslutningen/tiltaket ha noen verdi for eller effekt hos interessentene. Ved lav grad av aksept risikerer man derimot å møte motstand mot de endringene anbefalingene initierer. Prosesser som legger til rette for innsikt og eierskap står med andre ord sentralt når man legger opp til utvikling og endring som berører en rekke ulike aktører i kommunen.

De tre planverkstedene hadde følgende tematikk:

Figur 4-1 Planverkstedene i 2018

Scenarioplanlegging som analysemetode

I de kommende år forventes samfunnet og kommunenes velferdstjenester å gjennomgå store forandringer. Offentlige og private virksomheter står overfor økt endringstakt, kompleksitet og usikkerhet som gjør det stadig vanskeligere å planlegge og forberede seg på fremtiden.

Vi har valgt å anvende elementer fra scenarioplanlegging som analysemetode for å identifisere fremtidens behov.

Scenarier er helhetlige fortellinger om hvordan fremtiden kan komme til å se ut. Scenarier kommer i et sett på minst to. De blir kommunens felles «minner om fremtiden» som hjelper kommunen med å forstå sine omgivelser, og som kan skape rammer for strategiske samtaler, bidra til å utvikle eller vurdere muligheter og til å gjøre strategiske veivalg. Scenarier er et anerkjent redskap for langsiktige veivalg i komplekse og turbulente tider, og benyttes i stor utstrekning både her i Norge og internasjonalt, både i offentlig og privat sektor.

Scenarioplanlegging handler om å lage ulike fremtidsbilder for hvordan en sektor kan tenkes å se ut om eksempelvis 20, 30 eller 40 år. Formålet er å gjøre det

tydeligere for involverte hvilke veivalg som bør gjøres i dag, basert på hvilke alternative fremtider som kan tenkes å oppstå.

Det er svært krevende å si noe om hvordan fremtiden vil se ut. Når vi snakker om behov, fanges vi ofte i dagens behov og klarer ikke å se langt nok frem i tid. Et hjelpemiddel for å lykkes med dette, er å beskrive trender, tendenser og drivkrefter og vurdere hvordan de kan utvikle seg videre fremover.

Scenarioutvikling omfatter utforskning og læring i en interaktiv prosess. Vi kaller dette «strategiske samtaler», hvor de som er med i prosessen deler innsikt og lærer av hverandre og sammen får økt kunnskap om de eksterne omgivelsene. Det er behov for ukonvensjonell analyse, kombinert med disiplinert fantasi. Gjennom utvikling av scenarier, ett sett bilder av fremtiden, har vi bistått Ringerike med å se dagens situasjon og tilgjengelige muligheter i et nytt lys.

Som et startsted i scenarioprosessen, har vi strukturert informasjonen fra dokumentanalyser, og identifisert drivere og trender innenfor et PESTEL-rammeverk av:

- Politiske drivkrefter
- Økonomiske drivkrefter
- Sosiale drivkrefter
- Teknologiske drivkrefter
- Miljømessige drivkrefter
- Legale drivkrefter

Sammen belyser disse driverne ulike krefter som påvirker fremtiden.

Under verkstedene gjennomførte vi ulike gruppearbeid for å hente ut og systematisere deltagerens kunnskap og erfaringer. Et sentralt mål i analysen var å rangere drivkreftene etter påvirkning og usikkerhet, identifisere utfallsrom og vurdere ekstreme utfall for de kritiske usikkerhetene.

Etter verkstedene fikk deltagerne en dypere forståelse av de eksterne drivkreftene som kan påvirke utviklingen av byen Hønefoss i årene som kommer.

VEDLEGG 1 SENTRALE BEGREPER

En kort beskrivelse av sentrale begreper i rapporten:

DRIVKREFTER: endringer utenfor vår kontroll. Kan være legalt, politisk, sosialt, økonomisk, miljømessig og teknologisk.

Eksempel: i 2011 bestemmes det at Norske Skog Follum legger ned. Drivkreftene vi ikke kunne kontrollere var bl.a. økt digitalisering (mindre etterspørsel etter papir) og dyr arbeidskraft i Norge (andre kan levere billigere varer).

TUNGE TRENDER: drivkrefter vi ser har en fremtid (går i en bestemt retning) og som vil ha stor betydning for byutviklingen.

Eksempel: tunge trender er at samfunnet urbaniseres (flere og flere bor i byer, vi ønsker å bo i byer, og nasjonale retningslinjer legger opp til knutepunktutvikling), vi blir stadig flere eldre, fødselstallene i Norge går ned, samt at klimaet blir mer ekstremt og uforutsigbart.

USIKKERHETER: drivkrefter som har ulike fremtider (går i ulike retninger) og som vil ha stor betydning for byutviklingen.

Eksempel: kritiske usikkerheter kan være hvordan ønsker vi å bo? Hvordan ser velferdsstaten ut om 20 år? Hvem har midler til byutvikling? Får vi en sosial motreaksjon mot stress og teknologi? Vil vi forbruke minimalt eller mye i fremtiden?

SCENARIOPLANLEGGING: vi utforsker hvordan fremtiden kan se ut, basert på drivkrefter vi ser i samfunnet i dag. Vi spår ikke, vi lager ingen favoritt, og vi velger heller ikke. Vi snakker sammen for å øke vår forståelse og kunnskap om hva som skjer i dag og hvordan det vil forme fremtiden. Målet er å få et klarere bilde av hvilke valg vi skal ta i dag.

SCENARIO: «Ekstreme», troverdige historier om hvordan fremtiden kan tenkes å se ut. Drivkrefter kategorisert som usikkerheter danner rammeverket for scenariene.

STRATEGI: strategi handler om å velge et alternativ for hvordan vi ønsker at byen skal se ut fremover.

MÅL: hvor vi ønsker å være innenfor et definert tidsrom, her definert som år 2040.

RINGERIKE
KOMMUNE

www.ringerike.kommune.no

RINGERIKE
nærmest det meste